

RAY BRADBURY

451
stupňů
Fahrenheita

Přeložili Jarmila Emmerová a Josef Škvorecký

„Byla to rozkoš – pálit. Stiskl zapalovač a dům se vzepjal ve žravých plamenech, které zbarvily večerní oblohu do červena, do žluta a do smolné černě. Kráčel obklopen rojem světlušek. Poletující, žárem zkroucené knihy umíraly u vchodu a na trávníku kolem domu. Knihy se ve víru jisker vznesly vzhůru a letěly pryč ve větru, který potemněl dýmem spáleniště. Montag se zuřivě zašklebil, jako se šklebí každý, koho plameny ožehnou a donutí, aby couvl.“ (Zkrácená ukázka)

O AUTOROVI

Raymond Douglas Bradbury byl americký romanopisec, povídkář, básník, esejista, autor celé řady scénářů i divadelních her – a především velký **VIZIONÁŘ**.

Narodil se 22. srpna 1920 ve Waukeganu ve státě Illinois a zemřel 5. června 2012 v Los Angeles. Absolvoval střední školu Los Angeles High School, během studia chodil do kurzů poezie a psaní povídek, které prohloubily jeho zájem o psaní. Po dokončení střední školy vydával vlastní časopis Futuria Fantasia, do něhož téměř všechny články a povídky psal sám. Záhy se však stal přispěvatelem velkých magazinů, jako byly Esquire, Collier's či Saturday Evening Post.

Nevystudoval vysokou školu, ale vzdělával se sám v knihovnách. Průlom v jeho kariéře přišel s knihou Martánská kronika (1950), která popisuje, jak by mohlo vypadat osidlování Marsu. A zároveň reflektuje problémy lidské civilizace. Ještě větší úspěch zaznamenal román 451 stupňů Fahrenheita, jenž se stal jedním z nejvýznamnějších děl světové literatury.

Bradbury během života napsal stovky povídek, románů i scénářů. Jeho styl je charakteristický poetickým jazykem a důrazem na imaginaci. Na rozdíl od mnoha jiných autorů science fiction se více soustředil na člověka než na technologie.

Za svoji práci získal řadu ocenění (je mimo jiné nositelem Pulitzerovy ceny) a stal se jedním z nejuznávanějších spisovatelů 20. století.

VÝBĚR Z POVÍDKOVÝCH KNIH:

- 🔥 Temný karneval (1947)
- 🔥 Říjnová země (1955)
- 🔥 Martánská kronika (1950)
- 🔥 Vzpomínky na vraždu (1984)
- 🔥 Ilustrovaný muž (1951)
- 🔥 Proti proudu času (1988)
- 🔥 Zlatá jablka sluneční (1953)
- 🔥 Kočičí pyžamo (2004)

VÝBĚR Z ROMÁNŮ:

- 🔥 451 stupňů Fahrenheita (1953)
- 🔥 Smrt je vždycky osamělá (1985)
- 🔥 Pampeliškové víno (1957)
- 🔥 Z prachu zrození (2001)
- 🔥 Tudy přijde něco zlého (1962)
- 🔥 Sbohem léto (2006)
- 🔥 Strom duchů (1972)

PÁR ZAJÍMAVOSTÍ O AUTOROVI A JEHO ROMÁNU

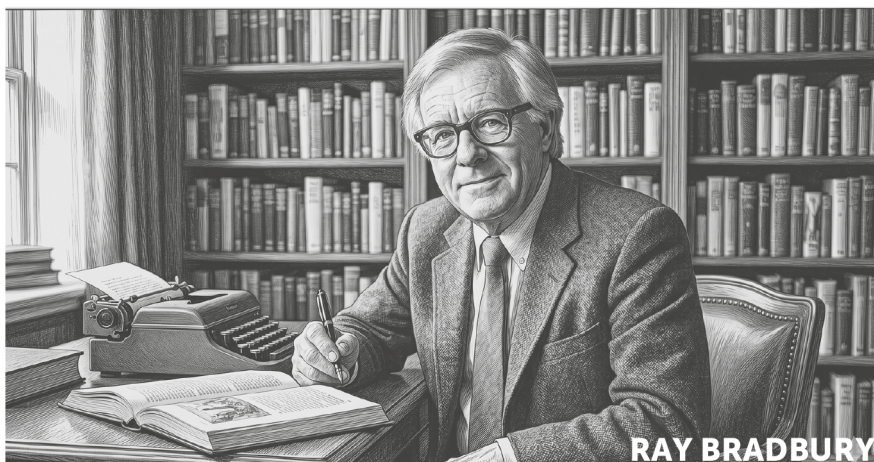
- 🔥 román 451 stupňů Fahrenheita napsal na vypůjčeném psacím stroji
- 🔥 451 stupňů Fahrenheita je přibližná teplota, při níž hoří papír
- 🔥 příběh byl jako krátká povídka otištěn nejprve v časopise Galaxy Science Fiction v únoru 1951
- 🔥 *„Hlavu vzhůru, pane Ridley, s pomocí boží zapálíme tého dne v Anglii svíci, která bohdá nikdy nebude zhašena.“*
 - citace, kterou Bradbury vložil do úst staré paní, jež se sama zapálí, aby její knihy nezničili požárníci, pochází z roku 1555, kdy byli v Oxfordu pro svou víru upáleni Nicolas Ridley a Hugh Latimer. Latimer na hranici vyřkl právě tuto větu.
- 🔥 Bradburyho matka milovala filmy a brala ho od jeho tří let s sebou do kina na nejrůznější filmové žánry včetně hororů (to se později částečně odrazilo v jeho tvorbě)
- 🔥 druhé jméno Douglas mu matka dala po Douglasu Fairbanksovi (americký herec, režisér, scénárista a producent, byl ve 20. letech 20. století filmovou hvězdou)
- 🔥 od mládí hodně četl a psal (oblíbení autoři byli Herbert George Wells a Jules Verne, kteří jsou považováni za „otce science fiction“)
- 🔥 Bradbury byl přímým potomkem Marie Bradburyové, která byla souzena, shledána vinnou a odsouzena jako čarodějnice v Salemu v roce 1692

DOBA VZNIKU

Román 451 stupňů Fahrenheita napsal Bradbury v roce 1953, tedy v době, kdy byl svět silně polarizován (rozdělení společnosti na západní a východní blok). Ve stejném roce nastoupil do prezidentského úřadu republikánský kandidát Dwight D. Eisenhower (viceprezidentem se stal Richard Nixon). Eisenhower vsadil na prosazování radikálního antikomunismu. V této době byl senátorem Joseph McCarthy, od jeho osoby je odvozen termín mccarthismus. Ten označuje praxi, během které byla vytvářena obvinění z podvrtné činnosti nebo velezrady bez ohledu na důkazy. Jednou z nejnámějších obětí mccarthismu se stal Charlie Chaplin. V 50. letech sílila tzv. studená válka. Východní a západní blok se vzájemně předháněly, kdo vyrobí lepší zbraně. Byla všudypřítomná hrozba jaderného konfliktu. Právě tato atmosféra i nálada 50. let v USA je vykreslena v románu 451 stupňů Fahrenheita.

DYSTOPIE

Dystopie (též antiutopie) je fiktivní, vize společnosti, která se vyvinula špatným směrem, často pod totalitní vládou, s potlačenou svobodou a rozsáhlou dehumanizací. Zobrazuje strach a společenský rozklad, často je varováním před přehnanými ideologiemi nebo technologiemi. Opakem je utopie.

HLAVNÍ POSTAVY

GUY MONTAG – požárník, který dělá bez přemýšlení svoji práci až do chvíle, kdy potká na ulici svoji sousedku Clarissu McClellanovou, která mu otevře oči a nasadí mu do hlavy pochybnosti, jestli je vše opravdu tak, jak se to učíme. Požárník má v románu opačný význam – je to žhář a palič.

CLARISSA McCLELLANOVÁ – šestnáctiletá dívka (brzy jí bude sedmnáct), která o sobě říká, že je cvok, nezapadá do společnosti, děsí se svých vrstevníků, je velmi přemýšlivá, vše pozoruje, zkoumá a zkouší. Nesleduje teletěny, nechodí do heren, ale ráda se prochází sama v noci.

MILDRED MONTAGOVÁ – manželka Guye Montaga, opak Clarissy. Jejím životem jsou teletěny, je odštířena od reality.

KAPITÁN BEATTY – velitel požárníků, představitel absolutní moci.

PROFESOR FABER – bývalý profesor, se kterým se Montag setká, vzdělaný člověk, který žije ve strachu a v ústraní.

STARÁ PANÍ – vlastní hromady knih, při požárnické razii se sama upálí. Montag si od ní odnese knihu. Tato hrůzná událost (a zmizení Clarissy) ho ovlivní, začne se o knihy více zajímat a rozhodne se, že se vzepře nastolenému systému.

GRANGER – vůdce skupiny lidí, kteří žijí odděleni od společnosti, jejich úkolem je si pamatovat knihy.

KAMARÁDKY OD MILDRED – typy jednodušších žen, které žijí také odtrženy od reality, nechtějí si přiznat, že hrozí nějaký konflikt, jejich děti je obtěžují, jsou zahleděny do sebe a do teletěn.

TECHNICI – jezdí pumpovat žaludky a krev lidem, kteří se otráví, otupělí muži, kteří dělají svoji práci, ale moc nad ní nepřemýšlí.

TÉMATATA KNIHY

1. CENZURA A ZÁKAZ KNIH

Jedno z hlavních témat v knize je cenzura, která se ale už stala běžnou součástí společnosti, takže ji část lidstva vůbec nevnímá jako cenzuru. Ve společnosti jsou zakázány knihy – jako něco škodlivého a nebezpečného. Hlavními dozorcí nad tím, aby se knihy a vzdělanost nešířily, jsou požárníci, kteří mají v Bradburyho antiutopistické společnosti nové poslání – nehasit, ale PÁLIT.

2. MANIPULACE A PŘEKRUČOVÁNÍ HISTORIE ANEB BYLO TO TAK VŽDYCKY?

Nejvíce je toto téma překrucování historie a skutečnosti vidět v kontrastu s postavou Clarissy a kapitána Beattyho. Clarissa díky svému strýčkovi a rodičům ví, jak to bylo kdysi, protože spolu dělají něco neskutečného – povídají si. Ví, že domy nebyly odjakživa ohnivzdorné, že požárníci požáry hasili, a ne je zakládali, že reklamy u dálnic byly menší, auta jezdila pomaleji a děti se nevráždily. Naopak kapitán Beatty je představitelem nového pokřiveného světa, který je podle něho naprosto v pořádku, a ohání se tím, že to tak bylo vždycky. Má spoustu argumentů na to, proč je to tak, jak to je.

3. KONTROLA SPOLEČNOSTI

S cenzurou souvisí také kontrola společnosti. Lidé jsou lokalizováni, hlídáni, zatýkáni, zavíráni do blázcinců a evidováni v kartotékách. Stačí jen drobný prohřešek proti „normálu“. Například chůze pěšky, noční procházky, přemýšlení a samozřejmě čtení a vlastnění knih. Na vše také dohlížejí mechaničtí ohaři, kteří jsou naprogramováni tak, aby dopadli každého, kdo by se chtěl vzepřít mocenským vlivům.

4. KONFORMITA VS. INDIVIDUALITA

Jedinec by se měl podříditi celku, nevyčínat. Opakem toho je postava Clarissy, která nechce být jako většinová společnost. Individualita je potlačována (motiv zmizení Clarissy).

5. VLIV TECHNOLOGIÍ A MÉDIÍ

Vliv technologií se v knize ukazuje na Montagově manželce Mildred, která má evidentně psychické problémy, v úvodu knihy spolyká prášky. Přes telestěny Bradbury ukazuje zdegenerovanou společnost, která už nemá vlastní úsudek a ke svému životu potřebuje jen sledovat displeje a příběhy cizích lidí (opravdu toto Bradbury napsal v 50. letech 20. století, kdy nebyly mobily, tablety, bezdrátová sluchátka).

6. ODCIZENÍ A SAMOTA

S technologiemi souvisí také téma odcizení a samoty. Patrné je to i na manželích Montagových, kteří už spolu nedokážou normálně hovořit. Mildred je neustále doma a sleduje telestěny, což je pro ni to nejdůležitější. Opakem je Clarissa, která běhá po venku, zajímá se o věci a o lidi. Clarissa poukazuje na to, že když spolu lidé mluví, většinou si povídají o ničem.

7. SVOBODA MYŠLENÍ

Slovo intelektuál se stalo nadávkou, což si podle kapitána Beattyho zasloužilo, protože lidé si přece podle Ústavy mají být rovni. Lidé, kteří mají doma knihy, žijí s hrozbou, že jednou u nich zazvoní požárníci a vše jim spálí. V závěru knihy Montag utíká a dostane se do lesa, kde žije skupina lidí, kteří „si pamatují“, jsou to lidé (bývalí profesori), kteří nosí knihy ve svých hlavách.

8. HROZBA VÁLEČNÉHO KONFLIKTU

Tato hrozba je v knize všudypřítomná. Neustále obyvatelům nad hlavami prolétají stíhačky. Montag se ptá Mildretiných přítelkyň, jestli se nebojí, že začne válka. V závěru knihy stíhačky shazují bomby na města – motiv atomové bomby.

Bradbury v románu ukazuje nebezpečí světa bez knih, bez přemýšlení a bez skutečných vztahů. Kniha není jen o pálení knih, ale hlavně o tom, jak snadno může člověk ztratit svobodu, aniž si to uvědomí.

AKTUÁLNOST KNIHY – AŽ DĚSIVÁ PODOBNOST S DNEŠNÍ DOBOU

- 🔥 chodit pěšky je divné (auta, elektrokoloběžky)
- 🔥 telestěny (mobily, tablety, herny, sociální sítě)
- 🔥 zhoršená schopnost komunikace s ostatními lidmi
- 🔥 mušličky do uší (bezdrátová sluchátka)
- 🔥 hrozba válečného konfliktu (válka na Ukrajině i Blízkém Východě; krize mezinárodní solidarity)
- 🔥 strašení společnosti vzdělaností a jinakostí (někteří politici si na tom založí celé kampaně)

UPOZORNĚNÍ

**TYTO LISTY NENAHRADÍ VAŠE POCITY
ANI ZÍSKANÉ DETAILS Z PŘEČTENÉ KNIHY!**

„Vždyť ani tenkrát, když jsme měli knihy po ruce, nevyužívali jsme toho, co jsme z nich získávali. My jsme doslova uráželi mrtvé.“

GRANGER v závěru knihy

NAPIŠTE NÁM

Libilo se Vám scénické čtení? Nebo naopak nelíbilo? Chcete se podělit o své dojmy? Vytanuly Vám na mysli otázky, klidně se ozvěte na e-mail nunvar@vcd.cz. A nebojte se, neexistuje špatná otázka. Často divácká interpretace závisí na úhlu pohledu i osobní zkušenosti. Budu moc rád i za případnou recenzi, takže když budete mít čas a chuť, napište mi. Těšíme se na viděnou zase příště!

VCD.PARDUBICE

WWW.VCD.CZ

@VCDIVADLO